

سازمان مدیریت جمعی سینماگران؛ جستاری در نظام حقوقی آمریکا، انگلیس، فرانسه و هند^۱

زهرا شاکری^{۱*}، سهیلا نورعلی^۲

۱. استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

پذیرش: ۱۳۹۹/۰۷/۳۰

دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۲۸

چکیده

اداره حقوق مالکیت ادبی و هنری آثار سینمایی به فرایندی نیاز دارد که سینماگران با آسودگی به تولید آثار مبادرت نمایند. چه همواره مخاطرات ناشی از بهره‌برداری‌های غیرمجاز با توسعه اینترنت و فناوری‌های الکترونیکی فزونی گرفته است. الگوی سازمان‌های مدیریت جمعی که سال‌هاست در کشورهای دارای صنعت سینما به اجرا درآمده می‌تواند بررسی شود تا با اخذ تجربیات آنان، زمینه اداره حقوق سینماگران به نحو احسن فراهم گردد. علاوه بر آن، با تصویب لایحه قانون حقوق مالکیت ادبی و هنری، تاسیس این سازمان‌ها در دستور کار قرار خواهد گرفت. بنابراین ساختار، ماهیت، فرایند انجام کار، وظایف و مجوزهای بهره‌برداری صادره از سوی سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی نیاز به مطالعه دارد. مقاله کنونی با رویکرد تحلیلی-توصیفی تلاش دارد به این مسأله بپردازد که ماهیت سازمان‌های مدیریت جمعی آثار سینمایی چیست و چه سازوکارهایی برای اداره حقوق در آنها اتخاذ می‌شود؟ آنچه در این پژوهش اهمیت دارد، استفاده از تجربه کشورهای صاحب صنعت سینما شامل آمریکا، انگلیس، فرانسه و هند است که محور اصلی مطالعه را تشکیل می‌دهد. مقاله سرانجام نتیجه‌گیری می‌کند که سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی با عنایت به توسعه صنعت سینما در کشورهای مذکور و تفاوت‌های ساختار حقوقی آنها دارای تنوع

۱. نگارندگان از سازمان محترم سینمایی که با حمایت مادی و معنوی خود زمینه این پژوهش را فراهم کردند کمال سپاسگزاری را به عمل می‌آورند.

zshakeri@ut.ac.ir

* نویسنده مسؤول مقاله:

حقوقی هستند اما مدل سازمان عام سینمایی جهت صدور مجوزهای بهره‌برداری از اثر سینمایی برای ایران قابل پیشنهاد خواهد بود.

واژگان کلیدی: سازمان مدیریت جمعی، سینما، حقوق مالکیت ادبی و هنری، مولفان.

۱. مقدمه

حقوق مالکیت ادبی و هنری مرتبط با آثار سینمایی مبتنی بر انحصار قانونی برای مولفان آن‌ها است. حقوقی که دارای شقوق گوناگونی مانند حق تکثیر اثر، حق عرضه اثر و مانند آن می‌باشد. به عبارت دیگر، یک فیلم می‌تواند بر پرده سینما نمایش داده شود، بر روی وب‌سایت عرضه شود، در اماکن عمومی مانند مدارس، مترو، ایستگاه‌های اتوبوس و غیره پخش شود و یا به هر نحو دیگری تکثیر و نمایش داده شود و صاحبان خود را نسبت به آن بهره‌برداری ذی حق نماید. کنترل و نظارت بر این شرایط و اوضاع آسان نیست. چه آنکه فناوری‌های نوین هر روز تعداد مسیرهای دسترسی به فیلم‌های سینمایی را گسترش می‌دهند و این امر به معنای فزونی یافتن زمینه‌های نقض حقوق مالکیت ادبی و هنری سینماگران است. بنابراین، ضروری است چاره‌ای اندیشید که از یک سو بهره‌برداری از آثار برای مخاطبان تسهیل شود و آنان بدون صعوبت مذاکره و اخذ رضایت صاحبان حق آثار سینمایی از اثر استفاده نمایند و با اتهام نقض حق مواجه نشوند و از سویی، مولفان آثار سینمایی نیز بتوانند با اطمینان از عدم تضییع حق خود به ارائه و اکران آثار خود بپردازند. امروزه سازمان‌های مدیریت جمعی، سازوکاری جدی و مؤثر برای اعمال حقوق مالکیت ادبی و هنری به شمار می‌آیند و به برون‌رفت از چالش‌هایی مانند بحران نقض حق مالکیت ادبی و هنری به‌ویژه در محیط دیجیتال و اخذ دشوار رضایت از مؤلفان و هنرمندان مساعدت می‌نمایند. اهمیت موضوع برای ایران در شرایطی است که ایران از کشورهای دارای صنعت سینما در جهان تلقی می‌شود و ده‌ها نفر در آن مشغول به کار هستند و از طرفی در لایحه جدید مالکیت ادبی و هنری نیز به تاسیس چنین

سازمان‌هایی تصریح شده است،^۱ از این رو، لازم بوده با عنایت به تجربه کشورهای دارای سازمان مدیریت جمعی آثار سینمایی به بررسی این سازمان‌ها پرداخته شود تا با آمادگی کافی به تاسیس چنین نهاد جدیدی دست زد. اگرچه تاکنون در باب سازمان‌های مدیریت جمعی در مفهوم عام خود تقریراتی به رشته تحریر درآمده است اما به طور ویژه درباره سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی تحقیقی صورت نگرفته است. پژوهش حاضر در سه بخش به بررسی و واکاوی این موضوع خواهد پرداخت. در بخش نخست، تعریف، پیشینه، اقسام و وظایف سازمان‌های مدیریت جمعی در حوزه سینما، در بخش دوم، اعضا، ساختار و مجوزهای بهره‌برداری در سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی و سرانجام در بخش سوم، امکان‌سنجی ظهور سازمان مدیریت جمعی سینمایی در ایران مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

۲. تعریف، پیشینه، اقسام و وظایف سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی

۲-۱. تعریف سازمان مدیریت جمعی

لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط در تعریف سازمان مدیریت جمعی بیان می‌کند: «شخص حقوقی است که به نمایندگی از دارنده حق، مجوز استفاده از اثر را به دیگران اعطا می‌نماید» (بند ۳۹ ماده ۱). بخش ۱۰۱ قانون کپی‌رایت آمریکا نیز سازمان‌های مدیریت جمعی را تحت عنوان «انجمن حقوق مربوط به اجرای آثار»^۲ معرفی و در تعریف آن بیان می‌دارد: «انجمن حقوق مربوط

۱. ماده ۱۸۱ لایحه جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط. (مطابق با نسخه‌ای که نگارندگان در اختیار دارند).

۲. Performing Rights Society.

به اجرای آثار، انجمن، شرکت یا نهاد دیگری است که به اعطای مجوز اجرای عمومی آثار موسیقایی غیرنمایشی به نفع دارندگان حق این آثار مبادرت می‌نماید، از قبیل انجمن آمریکایی آهنگسازان، مولفان و ناشران،^۱ شرکت پخش موسیقی^۲ و شرکت SESAC^۳». همچنین مطابق ماده ۱-۳۲۱ L قانون مالکیت فکری فرانسه مصوب ۲۰۱۹ «سازمان‌های مدیریت جمعی، اشخاص حقوقی هستند که در هر نوع قالبی می‌توانند تشکیل شوند و هدف اصلی آنان، مدیریت حق مؤلف و حقوق مجاور از طرف تعدادی از دارندگان این حقوق به نفع جمعی آنان است، خواه به موجب قانون یا متعاقب قرارداد. این سازمان‌ها اولاً باید توسط دارندگان حقوقی که عضو سازمان هستند اداره شوند و ثانیاً باید غیرانتفاعی باشند». بنابراین، عموماً سازمان مدیریت جمعی به شخصیت حقوقی اطلاق می‌شود که در راستای منافع پدیدآورندگان و دارندگان حقوق مادی آثار شکل گرفته و به جهت تأمین چنین منافعی از ایشان مبالغی دریافت می‌نماید (معینی، ۱۳۹۳، ص ۸۹). مدیریت جمعی، نظامی است که بر اساس آن مالکان حقوق به یک سازمان مدیریت جمعی اجازه می‌دهند حقوقشان را اداره نمایند، یعنی بر استفاده از آثارشان نظارت کنند، با استفاده‌کنندگان احتمالی مذاکره کنند، به آن‌ها تحت شرایط مناسب مجوز دهند و پول دریافت کنند و در نهایت مبالغ وصول شده را در میان اعضا تقسیم کنند (پورمحمدی، ۱۳۹۱، ص ۵۰). به طور خلاصه می‌توان گفت سازمان‌ها، اشخاص حقوقی هستند که به نمایندگی از سوی صاحبان حق به اداره حقوق آنان مبادرت می‌کنند، اگرچه ممکن است اسامی و عناوین مختلفی داشته باشند. برای مثال، در فرانسه تحت عنوان جامعه جمع‌آوری و توزیع

این اصطلاح به مجموعه حقوق یک اثر یا حامل شنیداری که مربوط به اجرا یا نمایش آنهاست اطلاق می‌شود و در برابر اصطلاح mechanical rights که مربوط به حقوق مکانیکی مثل حق تکثیر نسخه‌های مادی اثر یا حامل شنیداری است قرار می‌گیرد.

۱. The American Society of Composers, Authors and Publishers (ASCAP).

۲. Broadcast Music, Inc. (BMI).

۳. SESAC, Inc.

حق‌الامتیاز مؤلفان، مجریان و تولیدکنندگان فونوگرام و ویدئوگرام یا در انگلیس تحت عنوان هیئت صدور مجوز خوانده می‌شوند. بنابراین در حیطه عنوان سازمان نمی‌توان به الگوی ثابتی در عناوین کشورها دست‌یافت (شاکری و محمدی، ۱۳۹۳، ص ۳۳). همچنین لازم به توضیح است برخی نهادها مانند اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی که در خصوص مزد سالانه به گفتگو و تصمیم‌گیری اقدام می‌کنند^۱ یا مراکزی مانند ایران‌داک که به تجمیع پایان‌نامه‌ها می‌پردازند، از جهت اعمال پاره‌ای از حقوق ذی‌نفعان شباهت‌هایی با سازمان مدیریت جمعی دارند ولی این تشکله‌ها و مراکز هیچ‌گاه به معنای واقعی در پی اعمال حقوق ذی‌نفعان از حیث حقوق مالکیت فکری و جمع‌آوری حق‌الامتیاز و پرداخت به صاحبان حق نبوده و در بسیاری موارد از حق اقامه دعوی در خصوص نقض حق مالکیت برخوردار نمی‌باشند.

۲-۲. پیشینه سازمان مدیریت جمعی سینمایی

آغاز صنعت سینما به پایان قرن نوزدهم باز می‌گردد. هنگامی که صدا و تصویر در یکدیگر ترکیب شد. با ایجاد صنعت سینما، گروه‌های مختلفی از نویسندگان، کارگردانان، تهیه‌کنندگان، عکاسان، فیلم‌برداران و بازیگران پا به عرصه گذارند که به صورت حرفه‌ای در پی سینما بودند. با رشد حوزه‌های مرتبط با سینما، فیلم سینمایی می‌توانست علاوه بر نمایش بر پرده سینما، از تلویزیون پخش شود یا به صورت لوح فشرده در منازل مشاهده شود و یا از طریق ماهواره‌ها و سرانجام اینترنت در دسترس عموم قرار گیرد. از طرفی، این امر حیاتی است که تهیه‌کننده‌ای که به تولید و توزیع فیلم مبادرت و در این زمینه سرمایه‌گذاری می‌کند، از بازگشت سرمایه خود اطمینان حاصل نماید و لذا لازم است انواع طرق بهره‌برداری از اثر با دقت و اکاوی و مسیرهای تضمین‌شده‌ای برای برگشت سرمایه پی‌ریزی شود. هرچند نخستین روش برای حمایت از مؤلف یا ذی‌حق اثر سینمایی، قرارداد است که افراد باید به صورت

۱. در برخی کشورهای اروپای شمالی، پیشینه سازمان‌ها را به اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی نسبت می‌دهند.

شخصی حقوق خویش را حراست کنند، اما سیستم مدیریت جمعی تلاش دارد از جانب گروه‌های مختلف مؤلفان و ذی‌نفعان نمایندگی نموده و با مصرف‌کنندگان مذاکره و قرارداد منعقد نمایند و حقوق مربوطه را استیفا کنند (Koskinen-Olsson & Lowe, 2012 (2), p.10). صناعت فیلم و ویدئو در برخی کشورها یکی از با ارزش‌ترین منابع اقتصادی محسوب می‌شود. آمارها حاکی از آن است که این صنعت در سال ۲۰۱۶ در امریکا حدود ۲/۱ میلیارد شاغل در این صنعت مشغول به کار بوده و چیزی حدود ۱۳۹ بلیون دلار درآمدزایی داشته است.^۱ در این میان، سازمان‌های مدیریت جمعی باعث کارکرد بازار در مواردی می‌شود که دارندگان و مصرف‌کنندگان حقوق ادبی و هنری نمی‌توانند مستقیماً با هم وارد معامله شده و قرارداد منعقد کنند. دارندگان حق از سویی می‌خواهند مسیرهای دسترسی به اثر را کنترل کنند و از سویی مصرف‌کنندگان به دنبال شناسایی خالق اثر و جلوگیری از ایجاد مشکل و تناقض در جریان بهره‌بردن از اثر هستند. بنابراین در چنین شرایطی اعمال جمعی حقوق توسط ائتلافی از دارندگان حق، موجب کاهش شدید هزینه اداره هر اثر، کارکرد بهتر بازار و حتی ایجاد بازار برای بعضی آثار هستند (مدرس و صادقی، ۱۳۹۵، ص ۱۳۹). به عبارت بهتر، انعقاد قرارداد میان دارنده حق و مصرف‌کننده دربردارنده هزینه‌هایی از جمله هزینه جستجوی طرف قرارداد، هزینه چانه‌زنی بر سر حق‌الامتیاز، هزینه نظارت بر استفاده از اثر و جمع‌آوری حق‌الامتیاز و هزینه حصول اطمینان نسبت به اجرای قرارداد از سوی طرفین، می‌باشد که سازمان مدیریت جمعی نقش بسزایی در کاهش این هزینه‌ها ایفا می‌کند (Watt, 2016, p.17). در کنار ابعاد اقتصادی و مالی، دغدغه‌های حقوقی در خصوص مسأله مالکیت اثر، حدود اختیارات خالقان اثر در بهره‌برداری و نحوه اعمال حقوق ذی‌نفعان نیز از مسائل مهم مرتبط تلقی می‌شد. از این رو ضرورت داشت مدلی طراحی شود که حقوق ذی‌نفعان را در

۱ . Available at: <https://www.mpa.org/wp-content/uploads/2018/03/MPAA-Industry-Economic-Contribution-Factsheet_2016-FINAL-2.pdf>.

قلمروهایی که آنان نظارتی ندارند یا دور از دسترس آن‌هاست مدیریت نمایند و درآمد موردنظر را برای آنان تأمین کنند.

سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی پدیده با سابقه‌ای در کشورهای توسعه‌یافته تلقی می‌شوند، اما بسیاری از کشورهای در حال توسعه با پیشرفت صنعت فیلم‌سازی به ایجاد چنین سازمان‌هایی دست می‌زنند. تاسیس اولین سازمان مدیریت جمعی را به بومارشد نسبت می‌دهند. وی یک فیلمنامه‌نویس فرانسوی بود که به اجراکنندگان تأثیر که حقوق مادی و معنوی مولفان را به رسمیت نمی‌شناختند معترض شد و علیه آنان طرح دعوی نمود. نهایتاً تلاش‌های وی در سال ۱۷۷۷ منجر به تاسیس اولین سازمان مدیریت جمعی^۱ می‌گردد که امروزه به عنوان یکی از مشهورترین سازمان‌های مدیریت جمعی در حوزه آثار نمایشی تلقی می‌شود (Ficsor, 2002, p.18). به دنبال چنین تحولی در اداره حقوق مالکیت ادبی و هنری، در اواخر سال‌های ۱۸۰۰ و اوایل سال‌های ۱۹۰۰ میلادی، به تدریج سازمان‌های مدیریت جمعی در اروپا و سایر کشورها تاسیس می‌شوند. برای مثال، انجمن حقوق مربوط به اجرای آثار^۲ نه تنها در انگلیس، بلکه در کشورهایی که سابقاً مستعمره آن بوده، مانند نیجریه، نیز فعالیت می‌نماید و همچنین انجمن آمریکایی آهنگسازان، مولفان و ناشران^۳ در آمریکا به عنوان قدیمی‌ترین سازمان‌های مدیریت جمعی شناخته می‌شوند که در سال ۱۹۱۴ تاسیس شدند (Ola, 2013, p.16/21).

۲-۳. اقسام سازمان مدیریت جمعی سینمایی

۱. این سازمان مدیریت جمعی تحت عنوان Bureau de legislation dramatiques بود که سپس به سازمان SACD تغییر می‌یابد.

۲. The Performing Right Society (PRS), see: <<https://www.prsformusic.com>>.

۳. The American Society of Composers, Authors and Publishers (ASCAP), See: <<https://www.ascap.com>>.

اقسام سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی بسیار متنوع بوده و از کشوری به کشور دیگر با تفاوت روبرو است. در برخی کشورها برای هرگروه از پدیدآورندگان آثار سینمایی سازمان مستقلی وجود دارد. برای نمونه در کشور انگلیس، سازمان ALCS^۱ مختص نویسندگان و سازمان Directors UK^۲ به کارگردانان اختصاص دارد. اما در برخی کشورها، یک سازمان حقوق گروه‌های مختلف پدیدآورندگان را نمایندگی می‌کند، مانند سازمان فیلمنامه‌نویسان و کارگردانان که از آن جمله می‌توان به سازمان SCAM^۳ و SACD^۴ در فرانسه اشاره کرد. در بعضی کشورها نیز یک سازمان به همه اقسام آثار سمعی و بصری و موسیقایی می‌پردازد. مثلاً سازمان SPA^۵ در پرتغال، کلیه حقوق مادی مؤلفان را اداره می‌کند و دامنه گسترده‌ای از آثار ادبی و هنری را پوشش می‌دهد. از سوی دیگر، در برخی کشورها دارندگان حقوق مرتبط آثار سینمایی با پدیدآورندگان، یک سازمان مشترک دارند، مانند سازمان COPYSWEDE^۶ سوئد یا سازمان VDFS^۷ استرالیا. اما در برخی دیگر، صاحبان این حقوق از سازمان مستقل برخوردار هستند، برای مثال سازمان^۸ FILMEX دانمارک که به اداره حقوق بازیگران مبادرت می‌کند. افزون بر موارد فوق، سازمان‌های تولیدکنندگان یا تهیه‌کنندگان معمولاً از زمره قدرتمندترین سازمان‌ها به شمار می‌آیند که به اداره حقوق تهیه‌کنندگان سینما می‌پردازند. امروزه قلمرو بین‌المللی این سازمان‌ها برای مدیریت حقوق و عضویت ده‌ها شخص حقیقی و

۱. The Authors Licensing and Collecting Society (ALCS), the United Kingdom, See: <www.alcs.co.uk>.

۲. Directors UK (formerly DPRS), the United Kingdom, See: <www.directors.uk.com> .

۳. Société Civil des Auteurs Multimedia (SCAM), See: <www.scam.fr>.

۴. Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiques (SACD), See: <www.sacd.fr>.

۵. Sociedade Portuguesa de Autores, (SPA), Portugal, See: <www.spautores.pt> .

۶. COPYSWEDE, Sweden, See: <www.copyswede.se>.

۷. Literar-Mechana, Austria, See: <www.literar.at>.

۸. FILMEX, Denmark, See: <www.filmex.dk>.

حقوقی از کشورهای مختلف در این سازمان‌ها توانسته این سازمان‌ها را برجسته نماید. از آن جمله می‌توان به سازمان^۱ AGICOA مستقر در سوئیس اشاره کرد. مطالعات نشان می‌دهد سازمان‌های تخصصی فوق بیشتر در کشورهای توسعه یافته مشاهده می‌شود و در کشورهای درحال توسعه، معمولاً یک سازمان به اداره حقوق کلیه افراد دخیل در تولید اثر می‌پردازد، مانند سازمان^۲ ARSOG در غنا.

۲-۴. وظایف سازمان مدیریت جمعی سینمایی

سازمان‌ها در کشورهای مختلف دارای وظایف مختلفی هستند که در قوانین موضوعه و قراردادهایی که با صاحبان حق منعقد می‌کنند به آنها تصریح می‌شود. شایان ذکر است خدماتی که سازمان‌ها ارائه می‌دهند تنها مربوط به «استفاده ثانوی»^۳ یا «حقوق ثانوی»^۴ است. به طور کلی قراردادی که مولف و هنرمند با ناشر یا تولیدکننده اثر خود منعقد می‌کند، قراردادی است که معمولاً تعیین می‌کند اثر چگونه در جامعه توزیع و انتشار می‌یابد (مثلاً نسخه چاپی باشد یا الکترونیکی) یا اینکه چطور به مولف حق-الامتیاز پرداخت می‌شود. چنین اموری جزو «حقوق اولیه»^۵ محسوب می‌شوند. اما در مقابل، حقوق ثانویه، حالتی را دربر می‌گیرد که شخص ثالث از اثری استفاده کرده که این اثر قبلاً در جامعه توزیع شده است. برای مثال، کپی کردن کتب توسط مدارس، به امانت دادن کتب توسط کتابخانه‌ها و انتقال مجدد سیگنال‌های تلویزیونی توسط شرکت‌های تلویزیونی، نمونه‌ای از این مورد محسوب می‌شوند. حق‌الامتیازی که از

۱. AGICOA, See: <www.agicoa.org>.

۲. The Audio-Visual Rights Owners Association of Ghana (ARSOG), Ghana, See: <www.arsog.org>.

۳. Secondary use.

۴. Secondary rights.

۵. Primary rights.

حقوق اولیه نشأت می‌گیرد، توسط ناشران و تولیدکنندگان به نویسندگان پرداخت می‌شود، اما حق‌الامتیازی که در نتیجه حقوق ثانوی تحصیل می‌شود، در حیطه وظایف سازمان است.^۱ بدین ترتیب تکالیف را می‌توان به صورت ذیل طبقه‌بندی کرد:

- اداره جمعی اجباری: در برخی کشورها مدیریت جمعی برخی حقوق اجباری است. به طور مثال، در فرانسه اعمال حق تکثیر ریپروگرافی و ارسال با کابل حتما باید از طریق سازمان‌ها صورت گیرد^۲ یا در انگلیس حق دریافت عوض عادلانه برای اجاره فیلم‌ها و حامل‌های شنیداری یا حق اجراکنندگان جهت دریافت عوض ناشی از اجرای عمومی تثبیت اجراها و در دسترس عموم قرار دادن آنها به استثنای ارسال الکترونیکی یا حق اجراکنندگان برای دریافت عوض اجاره فیلم‌ها حتی پس از انتقال حقوق پدیدآورندگان، به آنها تعلق می‌گیرد که باید به صورت جمعی مدیریت شوند.^۳ کمیسیون اروپا معتقد است اگر انتقال اجباری کلیه حقوق و در همه شقوق روی دهد، رقابت غیرمنصفانه تحقق یافته است (Bently & Sherman, 2009, p.298). رویه قضائی نیز موید این امر است و نشان می‌دهد ذی‌حقان ملتزم نیستند کلیه حقوق خود را به سازمان‌ها منتقل نمایند و در این خصوص آزادی نسبی وجود دارد.^۴

- اداره حقوق انحصاری ذیل:

۱. اجرا و عرضه عمومی: در اسپانیا و لهستان، اجرا در قالب تئاتر در زمره حقوقی است که به طور جمعی مدیریت می‌شود. همچنین اجرای اثر در هتل‌ها، رستوران‌ها، وسایل نقلیه عمومی، سالن‌های زیبایی و ... از مواردی هستند که می‌تواند مشمول مدیریت باشد (Koskinen-Olsson & Lowe (2), op.cit, p.24).

۱. Available at: <<http://www.alcs.co.uk/Join/How-to-join/FAQs>>.

۲. Art. L.122-12 and L.132-20-1 CPI.

۳. Sec. 93B, 182D and 191G CDPA.

۴. Case 127/73, *Belgische Radio en Televisie v. SV SABAM and NV Fonior*, [1974] ECR 313, [1974]2 CMLR 238.

۲. پخش رادیو و تلویزیونی: سازمان مؤلفان آثار سمعی و بصری در بلژیک^۱ از زمره سازمان‌هایی است که حق مذکور را مدیریت می‌کند. حق الامتیاز این بخش منبع بسیار مهم درآمدی محسوب می‌شود (Id).
۳. استفاده‌های آنلاین: سازمان‌ها می‌توانند موافقتنامه‌هایی را با سازمان‌های پخش منعقد نمایند تا برنامه‌های رادیو و تلویزیونی در دوره زمانی مشخصی به صورت آنلاین قابل دسترس باشند.
۴. اجاره: در کشورهایی که خالقان از حق اجاره غیرقابل عدول برخوردار هستند، سازمان‌ها می‌توانند تحت مدیریت جمعی اجباری این حق را اعمال کنند.
۵. انتقال کابلی: در برخی کشورها^۲ انتقال کابلی به صورت عرفی تابع مدیریت جمعی است.
۶. نظارت بر نسخه‌برداری آموزشی، شخصی و سایر استفاده‌های ثانوی: برای آنکه مردم به سادگی بتوانند با هدف شخصی یا آموزشی از اثر استفاده کنند، در برخی کشورها مبلغ مختصری به عنوان مالیات (تحت عنوان لوی (levy)) بر تجهیزات نسخه‌برداری مقرر شده است که مردم به هنگام استفاده یا خرید موظف به پرداخت آن هستند. سازمان‌ها می‌توانند در جمع‌آوری و توزیع آن فعالیت کنند.
۷. دیجیتال‌سازی: دیجیتالی کردن فیلم‌ها و صدور مجوز مربوطه می‌تواند در زمره اختیارات سازمان باشد.
۸. حفظ حقوق معنوی: سازمان موظف است به حفظ حقوق معنوی مؤلف کمک کند و تضمین نماید هیچ نوع استفاده‌ای که موجب زیان به حقوق معنوی مؤلف می‌شود، صورت نمی‌گیرد (پورمحمدی، ۱۳۹۳، ص ۱۴).

۱. The Society of Audiovisual Authors (SAA). See: <www.saa-authors.eu>.

۲. Council Directive of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning Copyright and related rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission (93/83/EEC).

- اداره حقوق دارندگان حقوق مرتبط: مطابق ماده ۱۹ کنوانسیون رم به محض رضایت بازیگر به بازی در یک فیلم و حضور در برابر دوربین، حقوق وی به تولیدکننده تعلق می‌گیرد. در معاهده پکن نیز (ماده ۱۲)، شروط قراردادی بین بازیگر و تولیدکننده در خصوص انتقال و اعمال حق قابل پذیرش بوده و پیگیری مطالبات بازیگر از طریق سازمان‌های مدیریت جمعی نیز امکان‌پذیر است. به طور کلی، در بیشتر کشورها فرض انتقال حق به تهیه‌کننده وجود دارد اما می‌توان در قرارداد در مورد تعلق درصدی از فروش یا اعطای امتیازاتی به بازیگر یا بازیگران خاص توافق کرد. این امر را می‌توان در قوانین ملی نیز پیش‌بینی کرد و به سازمان‌ها جهت پیگیری این افراد اختیار داد. (Koskinen-Olsson & Lowe (2), op.cit, p.30-31)
- اداره حقوق تهیه‌کنندگان سینما: علی‌رغم اینکه در برخی از اسناد به پاره‌ای از حقوق تهیه‌کنندگان -مانند حق انحصاری تجویز یا ممنوعیت نسخه‌برداری مستقیم یا غیرمستقیم برای تهیه‌کنندگانی که نخستین تثبیت فیلم را انجام می‌دهند- تصریح شده است،^۱ باید توجه نمود که تهیه‌کنندگان معمولاً از طریق قرارداد به صدور مجوز بهره‌برداری یا انتقال مالکیت برای اکران فیلم، تهیه و فروش لوح فشرده فیلم و پخش رادیو و تلویزیونی اقدام می‌کنند، اما قلمروهایی وجود دارد که ممکن است خارج از کنترل تهیه‌کننده باشد و لازم است سازمان‌ها در این زمینه مشارکت نمایند، مانند نسخه‌برداری شخصی، انتقال اثر از طریق تبادلات ماهواره‌ای و دسترسی‌های اینترنتی.
- اخذ وکالت: سازمان‌ها به‌منظور انجام وظایف نیاز به اخذ وکالت از صاحبان حق یا انجمن‌های مؤلفان دارند. از طرفی، طی موافقتنامه‌هایی با سازمان‌های دیگر کشورها مجوز لازم جهت اقدام کسب می‌شود. مجوزها یا وکالتنامه‌ها می‌تواند

۱. Council Directive of 19 November 1992, 92/100/EEC, Art.7.

برای یک یا چند حق (حقوقی که در قوانین به عنوان اقسام حقوق مؤلفان احصا شده است) در دوره حمایتی باشد.

• شناسایی آثار سینمایی و صاحبان حق: شناسایی آثار و مؤلفان به سیستم یکپارچه‌ای نیاز دارد تا سازمان‌ها را در مأموریت‌های خود موفق گرداند. از این رو، دریافت کد منحصر به فرد برای اثر^۱ و مؤلف^۲ بسیار مهم است. امروزه این سیستم‌ها قابل دسترس است و سازمان‌ها در نخستین اقدام خود باید به دریافت کد اقدام نمایند.

• شرکت در امور عام‌المنفعه: سازمان‌ها می‌توانند بخشی از درآمد خود را صرف امور عام‌المنفعه مانند توسعه فرهنگ و مراکز فرهنگی نمایند. در فرانسه ۲۵٪ درآمد صرف امور تولید آثار جدید می‌شود. در انگلیس سازمان‌هایی که اداره حق اجرای عموم را به عهده دارند می‌توانند تا ۱٪ درآمد خود را صرف اموری مانند توسعه موسیقی محلی کنند (Koskinen-Olsson & Lowe (2), op.cit, p.61).

• اداره حقوق اعضا در سایر کشورها: از آنجا که امروزه به جهت توسعه فناوری امکان نمایش فیلم در اقصی نقاط جهان وجود دارد، ضروری است در این خصوص سازوکاری برای مدیریت حقوق ذی‌نفعان طراحی شود. در این راستا برخی سازمان‌ها با سازمان‌های کشورهای دیگر قرارداد منعقد می‌کنند یا اقدام به تاسیس شرکت‌هایی در کشورهای دیگر می‌نمایند. مثلاً شرکت توزیع‌کنندگان بانک فیلم که در سال ۱۹۸۶ با هدف صدور مجوز بهره‌برداری برای پخش عمومی فیلم‌ها در مکان‌های عمومی تأسیس شد، در حال حاضر فیلم‌های

۱. The International Standard Audiovisual Number (ISAN).

۲. The International Documentation on Audiovisual Works Database (IDA).

هالیوود، بالیوود و استودیوهای مستقل را در بیش از ۱۰۰ کشور تحت پوشش قرار می‌دهد.^۱

- رصد موارد نقض حقوق مالکیت فکری: در بعضی سازمان‌ها بخش‌های ویژه‌ای برای یافتن موارد نقض حق و پیگیری آن وجود دارد. چنانچه در انجمن حقوق مربوط به اجرای آثار انگلیس، با استفاده غیرمجاز از آثار موسیقایی به مقابله می‌پردازد و از طریق سیستم ضد سرقت، بهره‌بردارهای غیرمجاز را ردیابی و متعاقب آن، اعلامیه‌ای به‌منظور حذف لینک نقض‌کننده حق از لیست موتور جستجوی گوگل به گوگل ارسال می‌کند.^۲

۳. اعضا، ساختار و مجوزهای بهره‌برداری در سازمان‌های مدیریت

جمعی سینمایی

۱-۳. اعضا

اعضای سازمان‌های مدیریت جمعی بسته به دامنه فعالیت سازمان متفاوت هستند. دامنه فعالیت اکثر سازمان‌ها محدود به افراد خاصی است. برای مثال، برخی از سازمان‌ها تنها در راستای منافع کارگردانان یا نویسندگان (از جمله فیلمنامه‌نویسان) یا ترانه‌سرایان و آهنگسازان فعالیت می‌کنند. در مقابل، چتر حمایتی برخی از سازمان‌ها گسترده‌تر است و همه افراد فعال در عرصه تولید فیلم را تحت پوشش قرار می‌دهند و در سایت آنها از عبارت کلی «مولفان فیلم و سایر آثار سمعی-بصری» استفاده شده است. از طرفی، در بعضی از نظام‌های ملی به اشخاصی که می‌توانند عضو سازمان شوند تصریح شده است اما در بعضی دیگر به عبارتی نظیر «دارندگان حق» بسنده می‌شود و تفسیر آن به نظام حقوقی هر کشور باز می‌گردد.

۱. Filmbank Distributors Limited (Filmbankmedia). Available at: <<https://www.filmbankmedia.com/about>>.

۲. The Performing Right Society (PRS). Available at: <<https://www.prsformusic.com/what-we-do/protecting-music/fighting-music-piracy>>.

برای مثال، در ماده ۱۰۱ و ۱۱۴ (بخش D قسمت دوم) قانون امریکا صرفاً از دارنده کپی‌رایت نام برده شده که این امر محل منازعه سازمان و ذی‌حقان بوده و منجر به طرح پرونده‌های قضائی در خصوص امکان عضویت اشخاصی غیر از مولفان و هنرمندان، مانند ناشران، شده است.^۱ در برخی سازمان‌ها (مانند انجمن مؤلفان و مصنفان آثار نمایشی در فرانسه) نیز صریحاً اعلام می‌شود کسی که طبق قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری، مولف اثر سینمایی است می‌تواند به عضویت سازمان درآید.^۲ علاوه بر این در برخی کشورها، اشخاص حقوقی نیز می‌توانند به عضویت سازمان درآیند.^۳ مطابق با ماده ۵ مقررات (دستورالعمل اروپایی) مدیریت جمعی کپی‌رایت مصوب ۲۰۱۶^۴، در صورتی‌که دارندگان حق شرایط عضویت در سازمان مدیریت جمعی را داشته باشند، سازمان موظف است که آنها را به عنوان عضو بپذیرد و در صورت عدم پذیرش، باید توضیح روشنی در مورد تصمیم خود به دارنده حق ارائه دهد. در برخی سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی (مانند صندوق توزیع حقوق مالکیت فکری در امریکا) نیز دارندگان حق می‌توانند بدون عضویت رسمی حق‌الامتیاز دریافت کنند. به این نحو که افرادی که در یک اثر مشارکت دارند، سایت سازمان را بررسی می‌نمایند و در صورتی‌که در ازای استفاده از اثر آنان حق‌الامتیاز دریافت شده باشد، این حق‌الامتیاز از طریق ثبت اطلاعات به آنان پرداخت خواهد شد.^۵ در برخی سازمان‌ها (مانند انجمن آهنگسازان، مولفان و ناشران امریکایی) با اولین دسترسی عمومی به اثر، خواه از طریق اجرای زنده، خواه بر روی

۱. the Belgian case *Reprobel v. Hewlett Packard* (Case No. C-572/13)

۲. *Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiques (SACD)*, Available at: <<https://www.sacd.fr/en/how-become-a-member>>.

۳. Directive 2001/29/EC.

۴. The Collective Management of Copyright (EU Directive) Regulations, 2016.

۵. The AFM & SAG-AFTRA Intellectual Property Rights Distribution Fund, Available at: <<https://www.Afmsaga.ftrafund.org/about.php>>.

سیدی یا حتی به صورت دانلود دیجیتالی، امکان عضویت میسر می‌گردد. به عبارتی، اگر شخص حداقل یک اثر موسیقی خلق کند که در دسترس عموم باشد، می‌تواند به عضویت سازمان درآید.^۱ افزون بر این، عضویت در برخی سازمان‌ها با پرداخت مبلغی به عنوان حق عضویت همراه است. چنانچه جهت عضویت در یکی از سازمان‌های انگلیسی (انجمن صدور مجوز و جمع‌آوری حقوق مؤلفان) تنها کافی است که نویسنده یک بار برای تمام عمر خود مبلغ ۳۶ پوند بپردازد.^۲ در برخی سازمان‌ها اعضا طبقه‌بندی می‌شوند و برحسب طبقه خود از خدمات سازمان برخوردار می‌شوند. به طورمثال در سازمان مدیریت جمعی کارگردانان انگلیسی، عضو اصلی شامل کارگردان‌های فیلم‌های اکران شده یا یک برنامه تلویزیونی انگلیسی که در انگلیس یا اروپا پخش شده، می‌شود. این گروه از کارگردانان از تمامی خدمات این شرکت بهره‌مند می‌شوند. اما کارگردانانی که یک نماهنگ یا بازی ویدیویی را کارگردانی کرده‌اند یا فیلم آن‌ها در یک جشنواره اکران شده، به عنوان عضو وابسته تنها به برخی از خدمات دسترسی دارند.^۳ در برخی سازمان‌ها (مانند انجمن حقوق مربوط به اجرای آثار هند) نیز در صورت طرح دعوی، شکایت یا فرآیندهای قضایی از سوی عضو علیه سازمان، عضو مربوطه باید عضویت خود را متوقف نماید.^۴ به طورکلی می‌توان گفت نمی‌توان مدل خاصی را برای عضویت در سازمان‌های مذکور ارائه کرد اما سازمان‌هایی که معیارهای دقیق‌تری برای عضویت ارائه کرده‌اند، افراد مشخصی را به عنوان عضو می‌پذیرند و از تشتت نظرات جلوگیری می‌کنند، در مقابل

۱. The American Society of Composers, Authors and Publishers (ASCAP), Available at: <<https://www.ascap.com/help/my-ascap-membership>>.

۲. Authors Licensing and Collecting Society (ALCS), Available at: <<https://www.alcs.co.uk/join-alcs>>.

۳. Directors UK (D-UK), Available at: <<https://www.directors.uk.com/join>>.

۴. The Indian Performing Right Society Limited (IPRS), Available at: <<http://www.iprs.org/cms/IPRS/ArticlesofAssociation.aspx>>.

سازمان‌هایی که معیار خاصی ارائه نمی‌کنند می‌توانند تعداد کثیری را مولفان را نمایندگی نمایند.

۲-۳. ماهیت حقوقی سازمان

سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی عمدتاً در قالب یک شرکت یا سازمان غیرانتفاعی تشکیل شده‌اند. به طوری که در اکثر سازمان‌هایی که در کشورهای آمریکا، انگلیس و هند فعالیت می‌کنند، به غیرانتفاعی بودن آنها تصریح شده است. از سوی دیگر، با وجود اینکه سابقاً در قانون کپی‌رایت کشور فرانسه صراحتاً بیان شده بود که سازمان مدیریت جمعی می‌تواند با هر قالبی از شرکت‌های قانون مدنی^۱ تشکیل شود (ماده 1-321 قانون سابق)، قانون جدید این کشور خاطرنشان می‌کند که سازمان مدیریت جمعی در هر قالب حقوقی^۲ قابل تشکیل است (ماده 1-321 قانون جدیدی). افزون بر آن، آیین‌نامه قانون کپی‌رایت کشور هند مقرر می‌کند که دولت نباید در رابطه با گروه مشابهی از آثار، بیش از یک انجمن کپی‌رایت را به ثبت رساند (ماده ۴۵ آیین‌نامه) که این امر به معنای عملکرد انحصاری سازمان‌های مدیریت جمعی در حوزه مربوطه است.

۳-۳. ارکان سازمان مدیریت جمعی

مطالعات تطبیقی نشان می‌دهد سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی معمولاً دارای ارکان تصمیم‌گیرنده و نظارتی هستند که در این قسمت بررسی خواهد شد.

۱-۳-۳. ارکان تصمیم‌گیرنده

در برخی از سازمان‌ها صراحتاً به وجود مجمع عمومی که عهده‌دار اتخاذ تصمیمات مختلف در خصوص امور سازمان است، اشاره شده است. مجمع عمومی سازمان

۱. ".... In the form of civil law companies."

۲. ".... Under any legal form..."

متشکل از همه اعضای سازمان است که هر سال تشکیل جلسه داده و در رابطه با موضوعات مختلف از قبیل مقررات و شروط عضویت در شرکت، توزیع حقالامتياز، کسوراتی که از درآمدها صورت می‌گیرد، تصویب اخذ وام یا اعطای وام، تصویب گزارش سالانه و غیره تصمیم شایسته می‌گیرند.^۱ برای مثال، در قانون فرانسه مقرر شده است که مجمع عمومی، اساسنامه و مقررات عمومی را تصویب می‌کند و هرگونه تغییرات مربوط به آنها باید به تصویب مجمع برسد. شرایط عضویت سازمان مدیریت جمعی توسط مجمع تبیین می‌شود. مجمع علاوه بر انتخاب بازرسان، در خصوص سایر موارد نیز صلاحیت تصمیم‌گیری دارد. (ماده 6-323L) در کنار مجمع عمومی که به عنوان رکن تصمیم‌گیرنده عمل می‌کند، اصولاً هیأت مدیره یا مدیر عاملی نیز وجود دارد که به تصمیمات مجمع جامه عمل می‌پوشاند. در برخی سازمان‌ها دامنه اختیارات هیأت مدیره بسیار گسترده است. به طوریکه مطابق مقررات آنها، هیأت مدیره می‌تواند در زمینه‌های مختلفی مانند انعقاد قرارداد به نام شرکت، امور مالی و سرمایه‌گذاری در راستای اهداف شرکت و به طور کلی انجام هرگونه اقدام ضروری برای شرکت، فعالیت نماید.^۲

۳-۲-۳. ارکان نظارتی

نظارت بر انجام امور در سازمان‌ها به قدری اهمیت دارد که مطابق ماده ۸ مقررات (دستورالعمل اروپایی) مدیریت جمعی کپی‌رایت مصوب ۲۰۱۶، سازمان مدیریت جمعی باید تضمین کند که نسبت به فعالیت‌ها و اجرای وظایف افرادی که سازمان را

۱ Directors UK (D-UK), Available at: < https://d29dqxe14uxvcr.cloudfront.net/uploads%2F1502204671317-ac82qo_acsks-349b814c82b17dd02b84a6e01f2de6d1%2FDirectors+UK+Code+of+Conduct.pdf >.

۲ Directors UK (D-UK), Available at: < https://d29dqxe14uxvcr.cloudfront.net/uploads%2F1528364990933-fkesfdz_0arcd2a085b24e9247ffc0b9ab52b604529c%2FDirectors+UK+AGM+Articles+of+Association+2018.pdf >.

مدیریت می‌کنند، نظارت مداوم دارد. در این راستا افرادی که وظیفه نظارت را بر عهده دارند، باید هر سال گزارشی به مجمع عمومی اعضا ارائه دهند. در خصوص ابزارهای نظارتی تدابیر مختلفی اندیشه شده است. بدین توضیح که برخی از ابزارهای نظارتی درون سازمانی هستند و نظارت در خود سازمان صورت می‌گیرد. برای مثال، در برخی از سازمان‌ها تصریح شده است که شرکت دارای یک کمیته بازرسی است که نسبت به عملکرد در مدیریت مالی شرکت، خصوصاً در رابطه با اداره و توزیع درآمدهای دارندگان حق و ارزیابی و مدیریت خطرات، اطمینان حاصل می‌کند. بنابراین کمیته مذکور از طریق نظارت بر عملکرد مدیران شرکت، نسبت به منافع اعضا اطمینان حاصل می‌کنند و عندالاقضاء، بروز تخلفات را به مجمع گزارش می‌دهد.^۱ در این رابطه قانون فرانسه خاطرنشان می‌کند که اساسنامه یک رکن مکمل را تأسیس می‌کند تا بر فعالیتهای مدیریتی نظارت کند. این رکن کمیته‌ای متشکل از مجموعه اعضا است که نباید از مدیران یا کارمندان سازمان باشند و توسط مجمع عمومی انتخاب می‌شوند (ماده 14-323.L). علاوه بر آن، در برخی سازمان‌ها سیستم طرح شکایت وجود دارد. به نحوی که اعضا می‌توانند هرگونه اعتراض نسبت به عملکرد سازمان را طی فرآیند مخصوصی مطرح کنند و در مقابل سازمان موظف به پاسخگویی است.^۲ مقررات (دستورالعمل اروپایی) مدیریت جمعی کپی‌رایت مصوب ۲۰۱۶ در مواد ۳۱ و ۳۲ خود مقرر می‌کند که سازمان مدیریت جمعی باید برای اعضای خود، دارندگان حقی که عضو آن نیستند اما با آن رابطه حقوقی مستقیم دارند، سایر سازمان‌های مدیریت جمعی و مجوزگیرندگان، روش‌های به موقع و مؤثری برای رسیدگی به شکایات قرار دهد. سازمان باید به شکایت پاسخ

۱. Directors UK (D-UK), Available at: <<https://d3gjuhbyl1boep.cloudfront.net/uploads%2F15361644045648dk2xr35jo20a6f2a4873289013f24fc28f1dce8490%2FDirectors+UK+Code+of+Conduct.pdf>>.

۲. Directors UK (D-UK), Available at: <<https://www.directors.uk.com/about/disputes-and-complaints>>.

کتبی دهد و در صورت رد شکایت دلیل آن را بیان کند. در کنار سیستم نظارت درون سازمانی، ممکن است نظارت دولتی نیز بر فعالیت‌های سازمان وجود داشته باشد. به عنوان مثال، در مقررات برخی سازمان‌ها تصریح شده است که در صورت بروز هرگونه اختلاف در رابطه با قرارداد، طرفین می‌توانند به دادگاه مراجعه کنند. مطابق قانون کپی‌رایت امریکا، در صورتی که دارنده حق بر این باور باشد که حق‌الامتیاز مندرج در قرارداد اعطای مجوز، ناعادلانه است، می‌تواند از طریق طرح دعوی در دادگاه، حق‌الامتیاز مناسبی برای آثار خود تعیین کند (بخش ۵۱۳). همچنین قانون کشور هند در راستای نظارت دولتی بیان می‌دارد که هر مدیری که به وسیله دولت مرکزی به وی اختیار داده شده، حسب وظیفه می‌تواند مدارک هر انجمن را درخواست نماید تا نسبت به اینکه تعرفه‌های وصول‌شده توسط انجمن بر اساس مقررات این قانون توزیع می‌شود، اطمینان حاصل نماید (بخش ۳۶).

۳-۲-۱. نظارت دولتی

از آنجا که سازمان‌های مدیریت جمعی با حقوق مولفان و جامعه در ارتباط است و این امر می‌تواند معد فساد در اداره آن باشد، نظارت‌های دولتی می‌تواند نقش بازدارنده‌ای در حفظ حقوق افراد ایفا نماید. در فرانسه، نقش دولت بر روند تأسیس سازمان مدیریت جمعی بسیار جدی است و سازمان‌ها باید پیش‌نویس مقررات خود در خصوص جمع‌آوری و توزیع حق‌الامتیاز را به وزارت فرهنگ تسلیم نمایند. وزارت مذکور نیز ظرف یک ماه از دریافت، اعتراض خود به تأسیس سازمان را به دادگاه صالح اعلام می‌نماید. دادگاه نیز در رسیدگی خود صلاحیت مؤسسين، ظرفیت‌های مادی و انسانی آن‌ها را بررسی می‌نماید تا از قابلیت‌های آنان برای جمع‌آوری حق-الامتیاز و اداره مجموعه خود اطمینان حاصل نماید (ماده 9-L326). در خصوص انحلال نیز وزارت فرهنگ می‌تواند تقاضای انحلال سازمان را به دادگاه تسلیم نماید. دادگاه در این زمینه می‌تواند (ماده 13-L326). در هند، دولت با در نظر گرفتن منافع عمومی در مورد صدور اجازه و بعضاً انحلال سازمان تصمیم‌گیری می‌نماید. در این

کشور تقاضای ثبت انجمن به مقام ثبت‌کننده کپی‌رایت تقدیم می‌شود و در قانون کپی‌رایت هند تأکید می‌شود که دولت با لحاظ منافع جامعه و صاحبان حق و توانمندی‌های متقاضیان ثبت، به ثبت انجمن مبادرت می‌نماید. اگر دولت تشخیص دهد که اداره انجمن مضر به منافع دارندگان حق است، می‌تواند ثبت را بی‌اثر کند (بند ۴ ماده ۳۳). در انگلیس، ساختار و مالکیت سازمان تحت هیچ نوع کنترل دولتی نیست. در قانون حق مؤلف، طرح‌ها و حق اختراع انگلیستان هیچ مقرره‌ای در رابطه با شرایط شکل‌گیری سازمان‌های مدیریت جمعی یا مقرراتی در رابطه با فعالیت‌های آن‌ها دیده نمی‌شود و نظارت دائم بر آن‌ها پیش‌بینی نشده است و تنها یک کنترل ویژه در موارد شکایت در نظر گرفته شده است (پورمحمدی، ۱۳۹۱، ص ۶۱). همین امر در نظام حقوقی آمریکا نیز مشاهده می‌شود. بدین ترتیب، نتایج مطالعات نشان می‌دهد نظارت و دخالت دولتی در کشورهای حقوق نوشته بسیار برجسته‌تر و پررنگ‌تر از نظام‌های حقوق عرفی است.

۲-۲-۳-۳. سایر نظارت‌ها

علاوه بر نظارت‌های دولتی که به‌عنوان یک نیروی بازدارنده بر فعالیت‌های سازمان مدیریت جمعی نظارت می‌نماید، معمولاً سازوکارهای نظارتی از درون نیز بر عملکرد سازمان نظارت می‌نماید.

۱-۲-۲-۳-۳. نهادهای نظارتی

یکی از مهم‌ترین ناظران سازمان، بازرسان یا نهادهای نظارتی داخلی هستند که بر فعالیت‌های سازمان نظارت می‌نمایند. در قانون مالکیت فکری فرانسه کمیته ویژه‌ای تحت عنوان «کمیته نظارت بر سازمانهای مدیریت کپی‌رایت و حقوق مجاور»^۱ پیش‌بینی شده است که در خصوص حسابها و مدیریت جمع‌آوری حق‌الامتیاز ماموریت

۱. Copyright management agencies Control Commission and related rights.

دائمی دارد، نسبت به رعایت مقررات مربوطه در این سازمانها نظارت می‌کند و میان سازمانهای مدیریت جمعی و ارائه دهندگان خدمات آنلاین و دارندگان حقوق راجع به اختلافات حاصله میانگیری می‌نماید. (ماده ۱-۱۳۲۷L)^۱

۳-۳-۳-۲. مراجع قضائی و غیرقضائی

مطالعات نشان می‌دهد که اختلافات مرتبط با فعالیت سازمان‌های مدیریت جمعی از طریق مراجع قضائی، ادارات ثبت اموال فکری،^۲ نهادهای داوری^۳ و وزارتخانه‌های فرهنگ حل و فصل می‌شود. روش‌های مذکور می‌تواند به صورت ترکیبی نیز مورد استفاده باشد و به طورمثال امکان استفاده از داوری و دادگاه وجود دارد یا تصویب اساسنامه با مقام صالح دولتی است و در برخی امور نیز دادگاه‌ها باید تصمیم‌گیری کنند (مانند فرانسه). لازم به توضیح است که اختلافات عمدتاً از طریق دادگاه‌ها حل و فصل شده و موضوع چنین اختلافاتی بیشتر در خصوص تعیین حق‌الامتياز است. چنانچه در آمریکا همانطور که اشاره شد چنین اختلافاتی توسط دادگاه رفع می‌شود (بخش ۵۱۳ قانون کپی‌رایت آمریکا). در انگلیس، محکمه کپی‌رایت مرجع حل اختلاف است. محکمه مذکور «طرح صدور مجوز»^۴ و شرایط آن را مورد بررسی قرار می‌دهد و در نهایت آن را تأیید یا رد می‌کند. زمانی که میان هیأت صدور مجوز و اشخاص متقاضی یا سازمان‌های نماینده، بر سر طرح صدور مجوز اختلاف حاصل گردد، امکان طرح اختلاف در محکمه کپی‌رایت وجود دارد. علاوه بر آن، اگر شخصی ادعا

۱. برای مطالعه بیشتر در این خصوص رجوع کنید به مواد ۲-۱۳۲۷L به بعد قانون مالکیت فکری فرانسه.

۲. مثلاً در آلمان، محکمه داوری اداره ثبت اختراعات در زمینه اختلافات مربوط به مجوزهای بهره‌برداری فعالیت می‌کند (Koskinen-Olsson & Lowe (1), 2012, p.31).

۳. در آلمان فرایند داوری مستقل از اداره ثبت اختراع نیز وجود دارد و انتصاب افراد در هیئت داوری از سوی وزیر دادگستری است و اختلافات قراردادی به آن ارجاع می‌شود. رأی داوری قابل تجدید نظر در دادگاه است.

۴. licensing scheme.

منظور از طرح صدور مجوز طرحی است که شروط و الزاماتی که بر مبنای آن هیأت صدور مجوز مبادرت به اعطای مجوز می‌نماید را بیان می‌کند.

کند که هیأت مربوطه مطابق شروط مندرج در طرح اعطای مجوز، از اعطای مجوز یا از تحویل مجوز به وی خودداری می‌کند، و یا ظرف مدت معقولی از زمان درخواست اعطای مجوز نکرده، یا اینکه شروط غیرمعقولی به وی تحمیل کرده، می‌تواند شکایت خود را در محکمه کپی‌رایت مطرح نماید. در این موارد، اگر برای محکمه محرز شود که ادعا موجه است، دستوری مبنی بر اینکه متقاضی استحقاق دریافت مجوز را دارد یا خیر صادر می‌کند. در صورتی که مجوز به وسیله هیأت صدور مجوز به شخصی اعطا شود و مدت مجوز رو به اتمام باشد، مجوزگیرنده می‌تواند در محکمه کپی‌رایت ادعا نماید که اتمام مدت مجوز و توقف اجرای آن در شرایط موجود، نامعقول است. در صورتی که محکمه پس از بررسی‌های لازم، چنین درخواستی را معقول تلقی نماید، دستور می‌دهد که مجوز گیرنده در شرایطی که محکمه مشخص می‌کند، به طور نامحدود یا ظرف مدت معین، به بهره‌برداری از مجوز ادامه دهد. در فرانسه^۱ سازمان یا نهاد ویژه‌ای برای حل اختلاف در این حوزه وجود ندارد و همان دادگاه‌های عمومی (و نه تجاری یا تخصصی) در صورت عدم توافق طرفین در خصوص شرایط معقول مجوز صلاحیت رسیدگی به حل اختلافات را دارند. همچنین حق اقامه دعوی علیه ناقضان حقوق طبق ماده 2-321 L قانون مالکیت فکری فرانسه به طور انحصاری به سازمان‌ها واگذار شده است و رویه قضایی نیز مثبت این نظر است. همچنین، در برخی حوزه‌ها میانجیگری الزامی است (ماده 2-20-132 L). در خصوص پخش رادیو تلویزیونی و اجرای عمومی فونوگرام‌ها نیز اگر قراردادی در بین نباشد، کمیته‌ای متشکل از یک قاضی، نماینده وزارت فرهنگ، نماینده شورای شهر و نماینده مولفان به مسأله تعیین شرایط عوض می‌پردازند (ماده 4-214 L). هر شخصی که در هند از طرح تعرفه ناراضی است، می‌تواند اعتراض خود را به هیأت کپی‌رایت اعلام نماید و هیأت مذکور پس از بررسی‌های لازم، دستورات مقتضی مبنی بر حذف عناصر

۱. Law n° 57-298 of March 11, 1957 on literary and artistic ownership. Art. L. 321-1 and subsequent of the Intellectual Property Code.

نامناسب و هرگونه امر خلاف قاعده و ناسازگار در آن را صادر می‌نماید. البته شخص ناراضی باید تعرفه‌های مربوط به قبل از اعتراض را مطابق طرح تعرفه بپردازد و این روش را تا زمان تصمیم‌گیری هیأت ادامه دهد. علاوه بر آن هیأت کپی‌رایت می‌تواند بعد از استماع نظرات و دفاعیات طرفین، تعرفه موقتی تعیین نماید و به شخص معترض دستور دهد که در طول مدت رسیدگی این مبلغ را به انجمن بپردازد (بخش ۳۳ الف)). در ایران نیز شورای داوری خانه سینما به حل و فصل غیرقضائی دعاوی سینماگران می‌پردازد. افزون بر این که امکان رجوع به محاکم نیز وجود دارد. به موجب بند ۶ ماده ۳۶ اساسنامه خانه سینما یکی از وظایف مهم رئیس هیأت‌مدیره خانه سینما «ترتیب ارجاع دعاوی مرتبط با مراجع داوری خانه سینما به هیأت داوری خانه سینما برای رسیدگی و صدور حکم مقتضی» است. بنابراین با توجه به این ماده رئیس هیأت‌مدیره خانه سینما، دعاوی مرتبط با مراجع داوری خانه سینما را به هیأت داوری ارجاع می‌نماید و به نوعی در این میان وی می‌تواند ابزار کنترلی و نظارتی خویش را نیز بر این نهاد و روند اختلافات موجود نیز اعمال نماید.

۳-۴. ویژگی و شرایط اعمال مجوز بهره‌برداری

اصلی‌ترین اقدام سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی صدور مجوز بهره‌برداری از آثار سینمایی است. این مجوز دارای شرایطی است و باید مشخص شود چه اشخاصی حائز شرایط دریافت مجوز هستند، مجوز مربوط به کدام حقوق مولف است و تعرفه‌ها چگونه تعیین می‌گردند.

۳-۴-۱. مجوزگیرندگان

معمولاً مجوزگیرندگان شامل شرکت‌های خصوصی، سازمان‌ها و انجمن‌های غیرانتفاعی، باشگاه‌های خصوصی، مراکز درمانی مثل بیمارستان‌ها، اتاق‌های انتظار، هتل‌ها، اردوگاه‌ها، کتابخانه‌ها، شرکت‌های هواپیمایی، پارک‌های سرگرمی، رستوران‌ها و کافه‌ها، دانشگاه‌ها و کالج‌ها، کنسرت‌ها، باشگاه‌های موسیقی،

نمایشگاه‌های تجاری، هتل‌ها، ایستگاه‌ها و شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی، وبسایت‌ها، فروشگاه‌های زنجیره‌ای هستند. به طورمثال، شرکت‌های تجاری معمولاً به دنبال به کارگیری روش‌هایی برای تشویق کارمندان و جلب توجه مشتریان خود هستند و استفاده از ویدیو و فیلم، روشی جذاب برای انتقال ایده‌ها و جلب توجه نسبت به محصولات و خدمات محسوب می‌شود. در این خصوص می‌توان گفت بسیاری از شرکت‌ها با پخش عمومی برنامه‌های سمعی- بصری از قبیل فیلم‌ها، برنامه‌های تلویزیونی یا هر ویدیوی سرگرم‌کننده دیگری، به طور ناخواسته خودشان را در معرض نقض کپی‌رایت دیگران و در نتیجه پرداخت جریمه قرار می‌دهند. حال آنکه دریافت مجوز از سازمان‌های مدیریت جمعی می‌تواند نگرانی ناشی از نقض و پرداخت خسارت را جبران نماید؛ لذا با دریافت مجوز، امکان پخش عمومی آثار به صورت قانونی فراهم می‌شود.^۱

۳-۴-۲. شرایط مجوز

۳-۴-۲-۱. مجوز غیرانحصاری و گسترده

مجوزهای سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی عمدتاً غیرانحصاری هستند. به این معنا که سازمان می‌تواند به متقاضیان متعددی اجازه بهره‌برداری اعطا کند، اما مجوزگیرنده نمی‌تواند مجوز را به دیگری واگذار کند. (شرکت صدور مجوز بهره- برداری در آمریکا)^۲ رویه قضائی برخی کشورها حاکی از آن است که هرچه سازمان‌ها از اختیارات گسترده‌تری برای اعمال حقوق اعضا برخوردار باشند موفق‌تر خواهند بود. اما اگر در مدیریت حقوق اعضا با مشکلات جدی روبرو باشند، می‌توانند از اعمال حق استتکاف ورزند. چنانچه سازمان‌ها ناگزیر نیستند حقوقی را که

۱. Available at: <<http://www.copyright.com>>.

۲. Available at: <<https://www.mplc.org/files/MPLC-Umbrella-License-BrochureApplication.pdf>>.

اداره آنها بسیار گزاف و گران است بپذیرند.^۱ افزون بر این، مجوزها برای دوره‌های کوتاه مدت، مثلاً یک ساله، صادر می‌شوند.

۳-۴-۲-۱. مجوزی برای نمایش فیلم

این مجوزها بی‌ضابطه نیستند و معمولاً به معنای پخش و نمایش عمومی فیلم‌ها در شرایط خاص است. اولین مسأله در اینجا آن است که مجوز بهره‌برداری به معنای تکثیر، اقتباس، میکس، ویرایش و سایر موارد بهره‌برداری از اثر نیست و هر یک از این موارد به اخذ اجازه از صاحب حق نیاز دارد (شرکت اجرای فونوگرافی هند^۲). در برخی موارد، پخش عمومی شامل نمایش کامل فیلم نمی‌شود و تنها به نمایش بخش-هایی از فیلم محدود می‌شود (مرکز صدور مجوز کپی‌رایت در امریکا^۳). علاوه بر آن، قلمرو جغرافیایی، حصار مخاطب فیلم با ذکر مدت بهره‌برداری در قرارداد مشخص می‌شود. به طورمثال، مجوز فیلم برای پخش در دانشگاه خاص برای یک بار نمایش صادر می‌شود. همچنین اجازه اکران فیلم به معنای توسعه مجوز برای پخش موسیقی فیلم نیست (شرکت توزیع‌کنندگان بانک فیلم در انگلیس^۴).

۳-۴-۲-۲. مجوزی با هدف استفاده غیرتجاری از فیلم

مجوزگیرندگان معمولاً نمی‌توانند ورودیه یا بلیط برای تماشای فیلم دریافت کنند و به عبارتی استفاده تجاری از فیلم ببرند. در بعضی از قراردادهای حتی به صراحت بیان می‌شود که نباید فیلم برای تایید کالا یا خدمت و یا تبلیغ محصولی به کار رود. با این وجود قسم خاصی از مجوز برای نمایش تجاری نیز وجود دارد که مجوزگیرنده می-

۱. Case 127/73, Belgische Radio en Televisie v. SV SABAM and NV Fonior, [1974] ECR 313.

۲. Available at: <<http://www.pplindia.org/docs/PPL%20Licence%20Back%20page.jpg>>.

۳. Available at: <<http://support.copyright.com/index.php?action=article&id=398&relid=53>>.

۴. Available at: <https://fbwebsitedefaultstorage.blob.core.windows.net/umbraco/2379/stsl_terms-and-conditions_se-p-2017.pdf>.

تواند از تماشاچیان ورودیه دریافت کند (شرکت توزیع‌کنندگان بانک فیلم در انگلیس^۱).

۳-۴-۲-۳. نمایش در شرایط استاندارد

مجوزگیرنده متعهد می‌شود که از امکانات کافی و مناسب برای پخش فیلم برخوردار است (شرکت توزیع‌کنندگان بانک فیلم در انگلیس^۲). این به آن معناست که فیلم باید در شرایطی که موردنظر مولف اثر است نمایش داده شود و به کیفیت فیلم خدشه‌ای وارد نشود. مثلاً اکران‌کننده باید از تجهیزات لازم برای نمایش نسخه با کیفیت و صدای دالبی برخوردار باشد.

۳-۴-۲-۴. خاتمه مجوز

در رابطه با امکان فسخ مجوز، وجه اشتراکی که میان اکثر سازمان‌ها وجود دارد این است که در صورتی که مجوزگیرنده از الزامات قرارداد تخطی نماید و به اصطلاح نقض قرارداد صورت گیرد، سازمان می‌تواند با اعطای مهلتی برای دست کشیدن از نقض قرارداد یا بدون اعطای چنین مهلتی، قرارداد را فسخ نماید. در برخی قراردادهای امکان انفساخ قرارداد نیز پیش بینی شده است. (انجمن امریکایی ترانه‌سرایان، مولفان و ناشران^۳) علاوه بر آن، معمولاً در مقررات سازمان مقرر شده است که هریک از طرفین می‌توانند ظرف مدتی قبل از انقضای موعد قرارداد، آن را از طریق اعلامیه کتبی فسخ کنند. انصراف دارنده حق از حق خود (اصل حق منتفی می‌شود)،

۱. Id.

۲. Id.

۳. Available at: < https://www.ascap.com/~/_media/files/pdf/licensing/classes/2017-licensing_agreements_rates_reports/adult-entertainment_license.pdf?la=en&hash=77FCDD2F4A9186041F46264D2588F258938A415D>.

ورشکستگی و توقف کسب و کار نیز می‌تواند از موجبات فسخ باشد (شرکت توزیع-کنندگان بانک فیلم در انگلیس^۱).

۳-۴-۵. تعرفه بهره‌برداری

میزان تعرفه اصولاً بر اساس نوع مکان (نوع فعالیت تجاری و کسب و کار مجوزگیرنده) و مساحت مکانی که فیلم قرار است در آن پخش شود، تعیین می‌گردد. علاوه بر آن، تعداد پرسنل یا تعداد بالقوه و بالفعل تماشاگران می‌تواند بر میزان تعرفه تاثیرگذار باشد. برای مثال، نرخ مجوز برای رستوران‌ها، باشگاه‌ها و سایر مکان‌های مشابه بستگی به این دارد که موسیقی به صورت زنده اجرا می‌شود یا ضبط شده، موسیقی صرفاً صوتی است یا صوتی-تصویری، چند روز در هفته موسیقی پخش می‌شود، آیا از شنوندگان ورودیه دریافت می‌شود و چندین عامل دیگر. یا مثلاً نرخ مجوز برای کنسرت، به درآمد حاصل از بلیط‌ها و ظرفیت صندلی‌ها، نرخ مجوز برای شرکت‌ها به تعداد کارمندان، نرخ مجوز دانشگاه‌ها و کالج‌ها به تعداد دانشجویان تمام‌وقت، نرخ مجوز برای فروشگاه‌های خرده‌فروشی به تعداد فروشندگان و مساحت به مترمربع، نرخ مجوز برای هتل‌ها به درصدی از هزینه‌های سرگرمی برای موسیقی زنده و مبلغ اضافی که بابت موسیقی ضبط‌شده دریافت می‌شود بستگی دارد. از طرف دیگر، یکی از اصول حاکم بر سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی آن است که با استفاده‌کنندگان در شرایط مشابه باید به طور یکسان رفتار شود. این امر عدالت و ثبات را در مجوزهای سازمان تضمین می‌کند. برای مثال، نرخ صدور مجوز برای رستوران‌هایی که اندازه یکسان دارند و از موسیقی یکسان استفاده می‌کنند، یکسان خواهد بود، صرف‌نظر از اینکه رستوران واقع در

۱. Available at: <https://fbwebsitedefaultstorage.blob.core.windows.net/umbraco/2379/stsl_terms-and-conditions_sep-2017.pdf>.

شهری بزرگ است یا شهری دوردست و کوچک (انجمن امریکایی ترانه‌سرایان، مولفان و ناشران).^۱

مساحت مکان به مترمربع	تعرفه
۱- ۵۰۰ m ²	۹۷,۸۵ پوند + مالیات بر ارزش افزوده
۵۰۱- ۷۵۰ m ²	۱۴۶,۷۸ پوند + مالیات بر ارزش افزوده
۷۵۱- ۱۰۰۰ m ²	۱۹۵,۷۰ پوند + مالیات بر ارزش افزوده

بیش از ۱۰۰۰ m² تعرفه به ازای هر ۵۰ m² ۹,۷۹ پوند افزایش می‌یابد

جدول ۱. تعرفه شرکت صدور مجوز فیلم انگلیس برای رستوران‌ها^۲

ظرفیت صندلی‌ها	تعرفه سالانه به روپیه
زیر ۳۰	۳/۵۰۰
بین ۳۰-۵۰	۷/۵۰۰
بیش از ۵۰	۱۰/۰۰۰

جدول ۲. تعرفه شرکت اجرای فونوگرافی هند برای رستوران‌ها^۳

۴. امکان‌سنجی ظهور سازمان مدیریت جمعی سینمایی در ایران

تاکنون در ایران مقرر قانونی درباره سازمان مدیریت جمعی وضع نشده و این امر فاقد پیشینه حقوقی است. البته در ماده ۱۱۷ لایحه جامع حقوق مالکیت ادبی و هنری تصریح شده است: «به منظور حفظ و اجرای حقوق صاحبان آثار مورد حمایت این قانون، مؤسسات مدیریت جمعی با ماهیت غیردولتی و بر اساس مجوز وزارت فرهنگ

۱. Available at: <<https://www.ascap.com/help/ascap-licensing>>.

۲. Available at: <<http://www.themplc.co.uk/files/mplctariffrestaurant.pdf>>.

۳. Available at: <<http://www.pplindia.org/docs/15%20Restaurant%20&%20Cafes.pdf>>.

و ارشاد اسلامی تشکیل می‌گردد. نحوه تأسیس، فعالیت، نظارت، حمایت و چگونگی رسیدگی به تخلفات و اختلافات آن‌ها در آیین‌نامه اجرایی این ماده که ظرف شش ماه توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، پیش‌بینی خواهد شد». بنابراین در نظام حقوقی آتی ایران می‌توان شاهد تأسیس چنین سازمان‌هایی بود که با توجه به عدم توضیح بیشتر در لایحه و موکول نمودن مقررات تفصیلی به آیین‌نامه نمی‌توان تصویر مشخصی از این اشخاص حقوقی ارائه کرد. برخی معتقدند که مراکزی مانند ایران داک در ایران می‌تواند نوعی سازمان مدیریت جمعی باشد (محمدی، ۱۳۹۲، ص ۲۴)، اما این مراکز که مدعی حمایت از مؤلفان هستند، هیچ‌گاه مجوزی از مؤلفان اخذ نکرده و درآمدهای حاصله را نیز به آنان پرداخت نمی‌کنند. بدین ترتیب، هیچ سازمانی که مطابق با استانداردهای لازم چنین سازمان‌هایی باشد در ایران وجود ندارد. در عرصه سینما، تنها نهاد غیردولتی که متولی امور سینماگران بوده خانه سینما است که می‌تواند مدعی دفاع از حقوق مادی و معنوی سینماگران باشد. ولی این نهاد نیز از ویژگی‌های سازمان‌های مدیریت جمعی استاندارد برخوردار نیست. چرا که چنین نهادی به اخذ مجوز از صاحبان حق نیاز دارد و البته مقرراتی که نحوه جمع‌آوری و هزینه کرد اکران و فروش فیلم‌ها را میان اهالی سینما را تعیین کند. با این حال، تجربه شیوه حل و فصل غیرقضایی دعاوی سینمایی در شورای داوری خانه سینما می‌تواند در طراحی سازمان‌های مدیریت جمعی بسیار مفید باشد.

۵. نتیجه و پیشنهاد

نیاز به تأسیس سازمان‌های مدیریت جمعی سینمایی از هنگامی که سینما به صورت صنعت مطرح شد، شکل گرفت. با صنعتی شدن سینما، گروه‌های متعددی در تولید آثار سینمایی مشارکت کردند، زمینه‌های درآمدزایی از سینما افزایش یافت و با ظهور فناوری‌های نوین در تولید و عرضه فیلم، پیچیدگی رابطه اشخاص دخیل فزونی

گرفت و سرانجام بدان منجر شد که اعمال حقوق در نهاد واحدی ساماندهی شود و این نهاد جدید، به عنوان واسطه‌ای میان دارندگان حق و استفاده‌کنندگان، مکلف به صدور مجوزهای بهره‌برداری از فیلم گردد؛ بنابراین، سازمان‌ها ناجی اشخاصی می‌شوند که ممکن است به طور ناخواسته درگیر نقض حقوق مالکیت فکری گردند. نتایج حاکی از آن است که تقریباً در کلیه کشورهای که دارای صنعت سینما هستند، سازمان‌های سینمایی از رونق برخوردارند. با این حال، به لحاظ تفاوت‌هایی که در ساختار حقوقی کشورها وجود دارد، این سازمان‌ها نیز از جهات گوناگونی مانند اعضای تحت پوشش، انحصاری یا رقابتی بودن فعالیت، دامنه اختیارات، نهادهای اجرایی و نظارتی دارای تنوع هستند. با عنایت به مطالعه انجام گرفته پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

الف) پیشنهادهایی برای قانونگذاران و سیاستگذاران

- در کلیه کشورهای منتخب منبع حقوقی سازمان‌ها، قانون است که این امر در ایران تحقق نیافته است. لذا گام ابتدایی برای نهادینه‌سازی سازمان‌ها، پیگیری وضع قانون مرتبط یعنی لایحه جامع حقوق مالکیت ادبی و هنری و سپس آیین‌نامه‌های مربوطه است.
- تأسیس و شکل‌گیری سازمان‌های مدیریت جمعی و توفیق آن‌ها منوط به وضع مقرراتی شفاف در حوزه حقوق مالکیت فکری آثار سینمایی است. در بسیاری از کشورها مقررات مفصلی درباره آثار سینمایی از جمله مسأله مالکیت اثر، تعیین مؤلف، مقررات قراردادهای سینمایی و غیره وجود دارد.
- به نظر می‌رسد تخصص‌گرایی در سازمان‌ها، در قالب تأسیس سازمان مستقل برای کارگردانان یا تهیه‌کنندگان حاصل سال‌ها تجربه در کشورهای پیشرفته است. تجربه کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که در این کشورها یک سازمان برای کلیه صنوف سینمایی تأسیس و ادارات مختلف مانند اداره کارگردانان، تهیه‌کنندگان، بازیگران و .. به صورت زیرمجموعه عمل می‌نمایند.

شایان ذکر است که پس از کسب تجربه می‌توان امکان انفکاک ادارات از یکدیگر را بررسی نمود. از این رو، برای کشور ایران، تأسیس یک سازمان عام سینمایی که در همه صنوف سینمایی فعالیت دارد، پیشنهاد می‌گردد.

- در آیین‌نامه مربوطه یا قراردادهای منعقد شده میان سازمان و اعضا باید مشخص شود که دایره تکالیف سازمان شامل اداره مطلق کلیه حقوق مؤلفان می‌گردد یا تنها به جمع‌آوری حقالامتیازها محدود می‌شود.

- توصیه می‌شود مقنن صریحاً مشخص نماید چه افرادی می‌توانند عضو این سازمان‌ها باشند یا معیاری برای شناسایی مؤلفان ارائه نماید. در این زمینه اعضای انجمن‌های صنفی مجاز سینمایی می‌توانند در اولویت باشند. اگرچه در آینده می‌توان این گروه را با افزودن دانشجویان سینما یا سایر فعالان سینمایی گسترده‌تر کرد. البته باید راهکارهایی برای مؤلفان خارجی و گمنام نیز پیش‌بینی شود. چرا که مؤلفان خارجی اصولاً از حمایت در ایران برخوردار نیستند، مگر آنکه اثر برای نخستین بار در ایران منتشر شده باشد. با این حال، حسن‌نیت بین‌المللی و افزایش احتمال حمایت از مؤلفان ایرانی در سایر کشورها می‌تواند به این امر منجر شود که موافقتنامه‌هایی با سازمان‌های خارجی منعقد گردد.

- سازمان‌ها از نظر ساختاری در قالب شرکت‌های تجاری یا مدنی تأسیس می‌شوند. قالب مؤسسات غیرتجاری نیز در این خصوص کاربرد دارد. لایحه جامع سخن از موسسه غیرتجاری می‌گوید. مؤسسات غیرتجاری در ایران می‌توانند اهداف انتفاعی و غیرانتفاعی را پیگیری نمایند، اما مقررات آنان معمولاً دقیق و کافی نیست. لذا برای سازمان‌هایی که قرار است وظایف خطیری را ایفا نمایند، نیازمند جرح و تعدیل هستند. بدین ترتیب توصیه می‌شود برای اعمال مناسب و کامل حقوق مؤلفان، مقررات چنین نهادهایی به تفصیل تبیین گردد. چه در غیر این صورت، سازمان‌ها تابع مقررات عمومی مؤسسات غیرتجاری خواهند بود که بسیار مبهم هستند. در خصوص ارکان سازمان، مقرراتی مانند

مجامع عمومی، هیأت‌مدیره، بازرسی، اساسنامه و .. که در حقوق شرکت‌ها بحث می‌شود می‌تواند در تدوین نظام سازمان‌ها استفاده گردد. این امر در بسیاری از کشورها دارای سابقه است.

- در کشورهای حقوق نوشته دخالت دولت از تصویب اساسنامه تا بازرسی دوره‌ای بر روند کار سازمان صورت می‌گیرد. بنابراین، ضروری است مداخله وزارت فرهنگ و ارشاد در تصویب اساسنامه و نیز بازرسی دوره‌ای بر صدور مجوزها و جمع‌آوری حق‌الامتیازها در مقررات مربوطه پیش‌بینی و حدود و ثغور آن به دقت روشن شود تا از سوءاستفاده آتی جلوگیری گردد. افزون بر این، ضمانت‌اجرای ابطال تصمیمات سازمان، قراردادهای و حتی انحلال سازمان بایستی در قوانین مربوطه پیش‌بینی شود.

- یکی از حوزه‌های مهم اقدامات سازمان، موارد صدور مجوز است که توسط قانونگذار بیان می‌شود. لازم به توضیح است مجوزها معمولاً در استفاده‌های ثانوی مانند استفاده‌های آموزشی صادر می‌شود. بنابراین، تعیین اماکن استفاده‌کننده و موضوعات مربوطه بسیار مهم است. در این زمینه باید اماکنی که برای نمایش فیلم‌ها مستعد هستند شناسایی و واکاوی شوند. البته در این زمینه مقررات ملی می‌تواند جنبه تکمیلی داشته باشد نه امری. همچنین از آنجا که اهداف آموزشی و فرهنگی قوی برای رشد دانش‌آموزان و دانشجویان به ویژه در مناطق محروم وجود دارد، تعیین موارد استفاده رایگان بسیار مهم است و همه بهره‌برداران در سایه مجوزهای معوض قرار نمی‌گیرند.

- معمولاً دادگاه‌های عمومی یا تخصصی به دعاوی سازمان - اعضا و سازمان - مجوزگیرندگان رسیدگی می‌کنند؛ البته راه‌حل‌های غیرقضائی از مذاکره و کارشناسی گرفته تا داوری نیز در بیشتر سازمان‌ها وجود دارد. در ایران نیز همچون داسراها و دادگاه‌هایی که فقط به امور حقوق مالکیت فکری می‌پردازند می‌توان شعبات خاصی را برای اختلافات مربوط به سازمان مدیریت جمعی

پیش‌بینی کرد. افزون براین، نهاد داوری خانه سینما با سابقه‌ای که در حل اختلافات سینماگران دارد می‌تواند در بدنه سازمان مدیریت جمعی نیز پیش‌بینی شود تا به رفع مشکلات کمک نماید.

ب) پیشنهادهایی برای سینماگران

- به سینماگران توصیه می‌شود نظام الکترونیکی آثار سینمایی را پی‌ریزی نمایند و به مجموعه بین‌المللی از مؤلفان سینمایی بپیوندند. چه شناسایی آثار و مؤلفان به سیستم یکپارچه و منسجمی نیاز دارد تا سازمان‌ها را در مأموریت‌های خود موفق گرداند. در حقیقت یکی از پیش‌شرط‌های مهم تأسیس و موفقیت سازمان‌ها در شناسایی آثار و احراز هویت مؤلفان است. از این رو، دریافت کد منحصر به فرد برای اثر و مؤلف در این مسیر بسیار مهم است. امروزه این سیستم‌ها در سطح بین‌المللی قابل دسترس است و سازمان‌ها در نخستین اقدام خود باید به دریافت کد شناسایی اقدام نمایند.
- لازم است به‌منظور اعطای مجوزها، قراردادهای استاندارد حقوقی تنظیم شود. لذا توصیه می‌شود گروه حقوقی بسیار ماهر در زمینه حقوق مالکیت فکری و تجارت، روند کار را از ابتدا تا انتها پیگیری کنند. مطالعات نشان می‌دهد سینماگران در تهیه و تنظیم قراردادهای عادی با یکدیگر و کاربران با مشکلات جدی حقوقی روبرو هستند. از این رو چنین مشکلاتی باید در قراردادهای آتی با سازمان به‌کلی حذف یا به حداقل برسد.
- قلمرو زمانی و مکانی و نیز نوع حقوقی که سازمان می‌تواند اعمال کند باید به روشنی در قراردادها تبیین شود. در این راستا باید این مسأله بررسی شود که آیا مؤلف و هنرمند ناگزیر است که به صورت انحصاری همه حقوق حال و آینده خود را به سازمان منتقل نماید؟ همچنین باید مقررات انصراف اعضا یا فسخ قرارداد با سازمان به صراحت پیش‌بینی شود.

ج) پیشنهادهایی برای کاربران

- کاربران آثار سینمایی باید همواره بررسی نمایند که حقوق مؤلفان اثر در معرض تضییع نباشد. چه ممکن است هر اقدامی در خصوص بهره‌برداری از اثر، آن‌ها را با اتهام نقض روبرو نماید. تاسیس سازمان‌های مدیریت جمعی، کمک مهمی به کاربران در این باره خواهد کرد و برای اطمینان نسبت به این موضوع که یک فیلم تحت پوشش مجوز قرار می‌گیرد و اینکه مجوزگیرنده امکان پخش آن را دارد یا نه، تنها لازم است به سایت سازمان مراجعه شود تا کاربر لیست کاملی از فیلم‌هایی که سازمان می‌تواند مجوز استفاده را فراهم نماید مشاهده کند.

۶. منابع

۱-۶. فارسی

۱-۱-۶. مقاله‌ها و کتاب‌ها

۱. پورمحمدی، شیما، «حق مؤلف و حقوق مرتبط در سازمان‌های مدیریت جمعی»، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۱.
۲. پورمحمدی، شیما، «انواع سازمان‌های مدیریت جمعی»، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۳.
۳. شاکری، زهرا و محمدی، حکیمه، «بررسی وضعیت حقوقی سازمان‌های مدیریت جمعی در جهان کنونی»، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۳.
۴. مدرس، هانیه و صادقی، محسن، «سازمان‌های مدیریت جمعی حقوق مالکیت ادبی و هنری»، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره هشتم، شماره سوم، ۱۳۹۵.

۵. محمدی، رافونه، نظام حقوقی حاکم بر مدیریت جمعی مالکیت فکری، تهران: جاودانه، ۱۳۹۲.

۶. معینی، حامد، «آیین‌نامه و اساسنامه پیشنهادی برای سازمان‌های مدیریت جمعی»، فصلنامه حقوق پزشکی، ویژه‌نامه حقوق مالکیت فکری، ۱۳۹۳.

۶-۱-۲. قوانین و مقررات

۷. لایحه جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط.

۸. اساسنامه خانه سینما، مصوب ۱۳۹۲.

۹. قانون حمایت حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان، ۱۳۴۸.

۶-۲. انگلیسی

۶-۲-۱. مقاله‌ها و کتاب‌ها

10. Ficsor, Mihaly, *Collective management of copyright and related rights*, world intellectual property organization, 2002.
11. Koskinen-Olsson, Tarja & Lowe, Nicholas (1), *Module1: General Aspects of Collective Management*, world intellectual property organization, 2012.
12. Koskinen-Olsson, Tarja & Lowe, Nicholas (2), *Module 3: Management of copyright and related rights in the audiovisual field*, world intellectual property organization, 2012.
13. L. Bently & B. Sherman, *Intellectual Property Law*. 3rd ed. London: Oxford University Press, 2009.
14. Ola, olukunle, *Copyright Collective administration in Nigeria: lessons for Africa*, Berlin: Springer Science & Business Media, 2013.
15. Watt, Richard, *Collective Management as a Business Strategy for Creators: An Introduction to the Economics of Collective Management of Copyright and Related Rights*, world intellectual property organization, 2016.

۶-۲-۲. قوانین و مقررات

16. Beijing Treaty on Audiovisual Performances, 2012.

17. Copyright Act, 1957 (amended by Act No. 27 of 2012), India.
18. Council Directive of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning Copyright and related rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission (93/83/EEC).
19. Council Directive of 19 November 1992, 92/100/EEC.
20. Directive 2001/29/EC.
21. Copyright, Designs and Patents Act 1988 (2018), United Kingdom.
22. International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations done in Rome, 1961.
23. Intellectual Property Code (consolidated version as of November 15, 2019), France.
24. U.S. Copyright Act of 1976, 17. U.S.C. §§ 101 et seq, (2011).
25. The Collective Management of Copyright (EU Directive) Regulations, 2016.
26. The Copyright Rules (Implementing Rules/Regulations), 2013, India.

۳-۲-۶. تارنماها

27. <<https://www.Afmsaga ftrafund.org/about.php>>.
28. < <https://www.alcs.co.uk/join-alcs>>.
29. <<http://www.alcs.co.uk/Join/How-to-join/FAQs>>.
30. <<https://www.ascap.com/help/ascap-licensing>>.
31. <<https://www.ascap.com/help/my-ascap-membership>>.
32. <[https://www.ascap.com/~media/files/pdf/licensing/classes/2017licensingagreements_rates_reports/adultentertainmentlicense.pdf?la=en&hash=77FCDD2F4A9186041F46264D2588F258938A415D](https://www.ascap.com/~/media/files/pdf/licensing/classes/2017licensingagreements_rates_reports/adultentertainmentlicense.pdf?la=en&hash=77FCDD2F4A9186041F46264D2588F258938A415D)>.
33. <<http://www.copyright.com>>.
34. <<https://d29dqe14uxvcr.cloudfront.net/uploads%2F1502204671317ac82qoacsk349b814c82b17dd02b84a6e01f2de6d1%2FDirectors+UK+Code+of+Conduct.pdf>>.
35. < <https://www.directors.uk.com/about/disputes-and-complaints>>.
36. <<https://www.directors.uk.com/join>>.

37. <https://fbwebsitedefaultstorage.blob.core.windows.net/umbraco/2379/s_tsl_terms-and-conditions_sep-2017.pdf>.
38. <<https://www.filmbankmedia.com/about>>.
39. <[http://www.iprs.org/cms/IPRS/Articles of Association.aspx](http://www.iprs.org/cms/IPRS/Articles%20of%20Association.aspx)>.
40. <https://www.mpa.org/wp-content/uploads/2018/03/MPAA-Industry-Economic-Contribution-Factsheet_2016-FINAL-2.pdf>.
41. <<https://www.mplc.org/files/MPLC-Umbrella-License-Brochure-Application.pdf>>.
42. <<http://www.pplindia.org/docs/PPL%20Licence%20Back%20page.jpg>>.
43. <<http://www.pplindia.org/docs/15%20Restaurant%20&%20Cafes.pdf>>.
44. <[https://www.prsformusic.com/what-we-do/protecting music/fighting-music-piracy](https://www.prsformusic.com/what-we-do/protecting-music/fighting-music-piracy)>.-
45. <<https://www.sacd.fr>>.
46. <<http://support.copyright.com/index.php?action=article&id=398&reid=53>>.
47. <<http://www.themplc.co.uk/files/mplctariffrestaurant.pdf>>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی